

- Концепт моделі. – К.: Дух і літера, 2007. – С. 191-216.
3. Ветеран АТО своїм побратимам: інтерв'ю Громадському радіо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadskeradio.org/programs/tochky-opory/muzhyky-ne-nado-boyatsya-menyatsya-my-uzhe-pomenyalys-veteran-ato-svoym-pobratymam>
  4. Камю А. Прометей у пеклі. З книги «Літо». Пер. з франц. Д. Наливайка [Текст] / Альбер Камю // Вибрані твори. К.: Дніпро, 1989. – 342 с.
  5. Кропоткин П. Этика [Текст] / Петр Кропоткин. – М.: Политиздат, 1991. – 496 с.
  6. Марион Харроф-Тавель. Речь, произнесенная в соборе св. Петра в Женеве 20 декабря 1996 г. [Текст] / М. Харроф-Тавель // Журнал МККК. – 1996. № 15.
  7. Нюрнбергский процесс. Сборник материалов. [Текст] В 8 т. Т.1. – М.: Юрид. Лит., 1987. – 688 с.
  8. Сартр Ж.-П. Дьявол и Господь Бог. Пер. с франц. [Текст] // Стена: Избранные произведения. – М.: Политиздат, 1992. – 518 с.
  9. Философское и религиозное измерение гуманитарного движения. Обзор публикаций [Текст] // Международный журнал Красного Креста. – 1997. – № 15.
  10. Фукуяма Ф. Примат культуры [Текст] / Френсіс Фукуяма. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.azh.com.ua/lib/prymat-kultury>
  11. Ханна Аренд. Банальність зла. Суд над Айхманом в Єрусалимі. Передмова Амоса. Пер. з англ. А. Котенко. [Текст] / Арендт Х. – К.: Дух і літера. – 2013. – 367с.
  12. Цюрупа М.В., Дяченко В.І. Міжнародне гуманітарне право [Текст] / Михайло Цюрупа. – К.: Кондор, 2008. – С.361 с.
  13. Швейцер А. Гуманность [Текст] / Альберт Швейцер // Благоговение перед жизнью: Пер. с нем / Сост. и посл. А.А. Гусейнова. – М.: Прогресс, 1992. – С. 508.
  1. The evolving humanist manifestos by Henry M. Morris. Nazad k Knyge Vytyya», (vyrusk 178), Perevod D. Markova [Tekst] / Genri Morris.- Symferopol', Xrystyanskyj nauchno-apologetycheskyj centr, 2005. Buklet 3 107.- 23 s.
  2. Bad'yu A.. Koncept modeli – sorok rokiv potomu: interv'yu z Alenom Bad'yu [Tekst] / Alen Bad'yu. // Koncept modeli. – K.: Duh i litera, 2007. – S. 191-216.
  3. Veteran ATO his fellow: Public Radio interview [Elektronnyj resurs]. – Rezhy'm dostupu: <https://hromadskeradio.org/programs/tochky-opory/muzhyky-ne-nado-boyatsya-menyatsya-my-uzhe-pomenyalys-veteran-ato-svoym-pobratymam>
  4. Kamyu A.. Prometej u pekli. Z knygy` «Lito» [Tekst] / Alber Kamyu // Vybrani tvory. K.: Dnipro, 1989. – 342 s.
  5. Kropotkyn P. Etyka [Tekst] / Petr Kropotkyn. – M.:Polityzdat, 1991.- 496 s.
  6. Maryon Xarrof-Tavel. Rech, proyznesennaya v sobore sv.. Petra v Zheneve 20 dekabrya 1996 g. [Tekst] / Mary'on Xarrof-Tavel // Zhurnal MKKK. – 1996. # 15.
  7. Nyurnbergskyj process. Sbornyk materialov. [Tekst] V 8 t. T.1.- M.: Yuryd. Lyt., 1987. – 688 s.
  8. Sartr Zh.-P. D'yavol y Gospod' Bog [Tekst] // Stena: Yzbrannye proyzvedenyia. – M.: Polytyzdat, 1992. – 518 s.
  9. Fylosofskoe y relygyoznoe yzmerenye gumanytarnogo dvyzhenyia [Tekst] // Mezhdunarodnyj zhurnal Krasnogo Kresta. -1997. - # 15.
  10. Fukuyama F. Prymat kultury [Tekst] / Frensis Fukuyama.- [Elektronnyj resurs]. – Rezhy'm dostupu: <http://www.azh.com.ua/lib/prymat-kultury>.
  11. Hanna Arend. Banalnist zla. Sud nad Ajxmanom v Yerusaly'mi. Peredmovia Amosa. Per. z angl. A. Kotenko. [Tekst] - K.: Duh i litera. – 2013. - 367s.
  12. Cyurupa M.V., Dyachenko V.I. Mizhнародne humanitarne pravo [Tekst] / Myhajlo Cyurupa . – K.: Kondor, 2008. – 361 s.
  13. Shvejcer A. Gumannost [Tekst] / Albert Shvejcer // Blagogovenye pered zhyznyu: Per. s nem / Sost. y posl. A.A. Gusejnova. – M.: Progress, 1992. – S. 508.

References:

УДК 37.012: [39(=161.2):165

Тамара Усатенко

Державна мова – чинник національної безпеки

Анотація. У статті обґрунтовується важливість та актуальність процесів поширення державної мови в умовах консолідації української спільноти, формування національної ідентичності, національної безпеки. Аналізується стан функціонування державної мови крізь призму компетентностей; глобалізаційних процесів полікультурності та «етнічного ренесансу», національної ідентичності тощо. Розкриваються взаємовідносини етнізації – мови–колоніалізму, особливості україно-російських відносин у постколоніальну добу. Характеризуються способи і методи асиміляції українців. Наголошується на праві кожної людини на збереження рідної мови та передачу її наступним поколінням. Обґрунтовано, що конфлікт між українською і російською мовами, який існував багато століть було перенесено з зовнішньої, позамовної сфери до самої мови, яка зазнавала руйнівних здебільшого змін. Проаналізовано, що експансія була спрямована на створення нової офіційної мови, переважно у містах, що відбувалося шляхом звуження лексики української мови у словниках, формування почуття вторинності української мови тощо. Російська мова при цьому просувалася не як явище культури, а засіб нової ідеології, як мова «нової історичної спільноти».

Таким чином, сучасному українському суспільству як ніколи потрібні зміни у сфері застосування української мови на державному рівні у повному об'ємі, поряд з гарантованим розвитком на рівні держави мов національних меншин

Ключові слова: держава, мова, компетентності, асиміляція, постколоніальна доба, полікультурність.

Tamara Usatenko

Official Language as a Factor of National Security

Abstract. Ukrainian society needs the wide using of Ukrainian language at the national level in full volume both with developing a qualitative laws about native languages of national minorities, which is duty of the state.

The study tested the current researches about the role of Ukrainian language as official language. It is known that the official language is a sign of sovereignty along with state symbols such as borders, emblem and anthem. Official language is a language of

citizenship, it is mandatory to use it according to the law in the work of state and local governments. At the state level, communication should be clear for all on Ukrainian language. The law about state language is not extended to private communication, in religious life etc. The adoption of the new law about official language provides not for imposing the Ukrainian language, but exist to ensure the rights of native speakers. The state must guarantee the rights of every person, every native speaker to use Ukrainian language, to preserve their language and pass it on to future generations.

In the article the situation and development of the state Ukrainian language, current problems with the language in Ukraine, which connected with the deformations inherited by the colonial past analyzed. In the struggle for freedom and independence of peoples subdued by Russia the problems with Ukrainian language played and plays an important role. Resistance to imposition in Ukraine the Russian language as the dominant, ousting Ukrainian language from education, school, administration, army continued throughout the all period of enslavement. In the study the scope and depth of legitimizing of colonial language policies which was implemented in the Russian Empire, the Soviet Union were characterized. Russian language for centuries had supplanted Ukrainian language in majority of social areas. The Ukrainian language was dysfunted as a mean of communication.

This article provides an overview of existing legal documents about Official language in Ukraine, which were submitted by Ukrainian Parliament. Special attention is accentuate to the Concept of "New Ukrainian school," noting among the key competences, one of the leading among them is "communication state (and mother when differences).

The study noted the importance and urgency of the problems of consolidation in postcolonial era as for Ukrainian society and for the world social and humanitarian studies in general. Globalization, world social and humanitarian studies actualize the current needs of modern society in the sphere of language policy and its implementation. The study proved that under the influence of global orientations the foundations of traditional culture, leading to ethnic national mobilization cultural solidarity can change.

Key words: state, language competence, assimilation, post-colonial era, multiculturalism.

«Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами» – одне із провідних положень Концепції «Нової української школи». Відомо, що серед базових компетентностей «Нової української школи», які запропоновані авторами Концепції (спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися упродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальні та громадянські компетентності; обізнаність та самовираження у культурі; екологічна грамотність, здоровий образ життя) саме мовні компетентності людини відіграють особливу роль у формуванні способів мислення, поглядів, цінностей, багатьох особистих якостей, що здатні забезпечити успіх у різних сферах життя у подальшому [6].

Компетенції державної мови охоплюють: уміння усно і письмово висловлюватися й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів); здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час; усвідомлення ролі ефективного спілкування. Дані компетенції спрямовані на розвиток української мови, успішну взаємодію із суспільством, повагу до прав людини, демократії, українську національну ідентичність; консолідацію українства як соціуму, нації, спільноти, держави, етносу тощо.

На думку авторів, консолідація українства постколоніальної доби має збагатити загальнолюдську гуманітаристику унікальним досвідом європейської спільноти, яка увійшла у ХХІ ст. у стані перехідного (постколоніального) соціуму та конкурентної (постколоніальної, такої, що розвивається) держави [2, с.20]. Усе це визначає важливість та актуальність дослідження консолідаційних процесів постколоніальної доби як для окремо взятого (українського) соціуму, так і для світової соціогуманітаристики загалом [2, с.20].

Глобалізація та світова соціогуманітаристика актуалізують вплив суперечливих потреб сьогодення на розвиток мови і здійснення мовної політики. У сучасному суспільстві ми можемо відзначати з однієї сторони взаємопорозуміння між культурами, активне застосування комунікативних функцій мови і відповідних векторів полікультурності, а з іншої – етнокультурне самовираження народів, національних спільнот, збереження і розвиток їх самобутності.

Економічна версія глобалізації як перехід від індустріальної до постіндустріальної стадії розвитку знаходиться на етапі вивчення, базується на твердженнях, що глобальним на рівні постіндустріального суспільства є економіка як така, що існує самостійно. Однак, слід враховувати, що знання та сучасна інформація, її комунікативна складова не існують поза мовним середовищем і мовними засобами. Наукові дослідження акцентують увагу на тому, що починаючи з другої половини ХХ ст., у світі відбувається «етнічний ренесанс» у вигляді зростання інтересу до етнічної самобутності, заходів з її відродження та зміцнення, однак, світове інформаційне співтовариство майже не лишає у собі місця для етнічності [7, с.60].

Дослідники впливу глобалізації на мову, лінгвістичну практику, мовну політику, зокрема, А.Гальчинський, Е.Заграва, О. Майборода, Л. Нагорна, Я. Радкевич-Винницький, І.Лопушинський та ін. вказують на полікультурність процесів в умовах глобалізації: подібність способів життя, стандартів поведінки, глобальної ментальності, мовних, ціннісних уподобань. Одночасно і паралельно інтенсифікується процес утвердження народами етнічної, територіальної, групової ідентичності [3].

Світова масова комунікація – інтернет, телебачення, відео, персональні комп'ютери, радіо та под. посилюють міжетнічні контакти, етнічну самоідентифікацію, етнічну мобілізацію. Всеохоплююча технізація дає можливість етнічним, мовним спільнотам розвивати власні комунікативні мережі, удосконалювати та більш широко використовувати власну наукову, літературно-мистецьку мову, мову повсякденного вжитку тощо. Під дією глобальних ціннісних орієнтацій змінюються підвалини традиційної культури, які ведуть до етнонаціональної мобілізації, до зміцнення етнонаціональної солідарності.

На тлі і під впливом нинішнього стану в Україні актуалізується проблематика національної ідентичності, зокрема, націокультурної та націомовної. За таких умов ідентичність сама по собі, її етнонаціональні і мовні виміри потрапляють у певний трикутник взаємовідносин етнонація-мова-колоніалізм. Е. Заграва зазначає, що якщо раніше одні нації завойовувалися, придушувалися іншими, то в умовах сьогодення глобальний безликий технократичний світ загрожує існуванню самих націй, як окремих спільнот людей, що мають свої духовно-

культурні ознаки та прикмети, відмінні від інших націй... [3, с.5].

Сьогодні ми перебуваємо в одному із найбільш тривожних, напружених, найвідповідальніших часів новітньої історії держави України, коли постає необхідність термінової, невідкладної зміни системи творення життя, господарювання, управління тощо. Нині не лише корупція, підвищення рівня злочинності посилюють тривогу, розгубленість і сум'яття у думках пересічних людей. Анексія Криму Росією, неоголошена збройна війна проти України, що вже покалічила і забрала життя тисяч українців, понівечила міста і села Донбасу, остаточно розвіяли міфи про непорушну російсько-українську дружбу України і «старшого брата». Варто відмітити, що російській владі за всіх часів притаманне особливе ставлення до українських земель, здобуття яких в офіційній історіографії не розглядалося як «завоювання, а просто як повернення давно втрачених земель» [14, с. 240].

У такому контексті може виникнути питання: чи доцільно в нинішньому часі використовувати постколоніальні студії стосовно України? Адже тоді доведеться визнати постколоніальне становище України, а Росію колонізатором? Як засвідчують класичні дослідження, всі великі європейські держави у попередні століття встигли вступити у велику гонитву за колоніями. Імперські зазіхання на заморські колонії у Росії, Німеччині проявилися в інший спосіб; а саме, у формі так званих «панрухів» (панславизму, пангерманізму), які були спрямовані не на далекі землі, а на прилеглі території, які в тлумаченні Росії добровільно просилися приєднати їх до імперії. Доля «приєднаних» земель Сибіру, Кавказу та ін. була, по суті, долею тих самих колоній. Датою, від якої прийнято відраховувати історію непростих українсько-російських відносин, вважається сумнозвісна Переяславська рада [11, с.62,63].

За підрахунками істориків, Московське царство, Російська імперія, Радянський Союз і нинішня Російська Федерація провели понад 300 загарбницьких воєн, колонізувавши сотні народів і анексувавши їхні території. Серед цих воєн були і війни проти власних народів, які вели національно-визвольну боротьбу за свою незалежність [10, с.13].

У боротьбі за свободу, незалежність упокорених Росією народів важливу роль відігравала і відіграє проблема мови. Супротив нав'язуванню в Україні російської мови, як панівної, витіснення української мови з освіти, шкільництва, сфер управління, армії тощо, був неперервний впродовж всього періоду поневолення. З особливим розмахом і глибиною здійснювалася легітимація мовної колоніальної політики у ХХ ст.

У вступному слові на установчій конференції Товариства української мови імені Тараса Шевченка Олесь Гончар наголошував: «ХХ сторіччя принесло нашій мові й культурі високі злети і найскладніші випробування. Ми знали український Ренесанс 20-х років, але ж потім знали й терор сталінського «великого перелому», коли українська мова в нещадні ті зими пакувалася в спецпереселенські вагони разом із тужливим воланням мільйонів людей, відірваних зі своїми сім'ями від рідної землі, від рідних вод і від ясних українських світанків. Почуло цю мову Заполяр'я, крайсвіття, топили її в океанських баржах, заганяли слово Тарасове в тундру й тайгу» [13, с.8].

У радянські часи утискам піддавалася українська мова на території самої України, особливо

в періоді «розстріляного відродження», Голодомору, Другої світової війни, післявоєнних репресій. На початку свого існування Радянська Росія нібито пом'якшувала політику стосовно української мови. У 1923 році виходить декрет, який затверджує партійний курс у національній політиці, відомий як «українізація». Одночасно російська мова посіла місце першої й основної (мова верхівки партії, мова з'їздів, міжнародного спілкування народів колишньої імперії), обґрунтовуючи те тим, що російська мова мала розвинену термінологію, була придатна у будь-яких сферах застосування.

Хоча у 1929 р. надруковано і впроваджено новий правопис української мови, проте усе змінилося у 1930 р.: раптово закрито курси української мови; розформована Всеукраїнська історична секція академії наук, припинено видання всіх словників, переглянуто термінологію, уніфікувавши її із загальноживаною у Радянському Союзі. На «мовному фронті» терміни переглянуто, вилучено з мов «буржуазно-націоналістичні елементи». «Урядове втручання у внутрішні закони мови було радянським винаходом і новизною. Ні поляки, ні румуни, ні чехи до цього не вдавалися, як не вдавалася й царська адміністрація дореволюційної Росії... конфлікт між українською і російською мовами перенесено з зовнішньої, позамовної сфери в середину самої мови. Боротьба відбувалася не тільки в людській психіці, а й у самій мові» [9, с.34].

Новий виток експансії був спрямований на створення нової офіційної мови, що відбувався шляхом звуження лексики української мови у словниках (русизми подавалися як синоніми до слів), посилення всевладного панування російської мови в містах, виникнення почуття вторинності української мови. Російська мова просуvala не явище культури, а засіб нової ідеології, що засвідчувала культурна революція у 30-х роках ХХ століття.

У 60-х роках шістдесятники порушили питання про спланований режим обмеження лексичного складу української мови у словниках, що з'явилися в ті часи. Крім того, відзначалися втручання у внутрішню структуру мови, слова, фонетичного складу.

Офіційне введення у радянську політичну мову поняття «нової історичної спільноти» зумовлювало поширення однієї мови на всій території країни. Російська мова забезпечувала мовну та ідеологічну уніфікацію.

Компанія боротьби з «українським буржуазним націоналізмом» 70-х років активізувала витіснення української мови з вищої освіти, зі сфери наукового спілкування. Поширювалася практика двомовності. Різно скорочувалася система україномовних загальноосвітніх шкіл. Стимулювалася відмова учнів, студентів вивчати українську мову.

Мовні та світоглядні проблеми не зникли впродовж останніх десятиліть. Нинішня мовна проблема держави Україна «коріниться в деформаціях її мовної ситуації, успадкованих від колоніального минулого, - зауважує Л. Масенко. - Російській мові вдалося витіснити і замінити українську на значній території її поширення у головній функції, яку виконує мова — функції засобу спілкування між людьми... Викривлена мовна ситуація країни блокує реалізацію іншої надзвичайно важливої ролі національної мови — об'єднавчої» [10, с.5].

Стаття 10 Конституції України передбачає: «Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і

функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток...інших мов національних меншин України» [5, с. 5-6]. Проте, в Україні мовна дійсність нині не менш складна ніж у попередні періоди і роки. Не дотримуються конституційних вимог телерадіоорганізації, рекламодавці та ін.

Прикладом неоднозначної ситуації з поширенням державної мови є освіта. Кількість шкіл з українською мовою навчання зростає за роки розбудови самостійної держави. Проте, згідно чинного Закону «Про засади державної мовної політики», у великих містах на Півдні і Сході України часто в українських школах предмети ведуться російською мовою, українська мова звучить лише на уроках української мови та літератури. У школах з українською мовою викладання вчителі дозволяють собі, хоч і зрідка, читати предмети російською мовою, не кажучи вже про позакласну роботу [4].

У школах естетичного виховання у списках рекомендованої літератури, музичних творів українських авторів і донині незначна частина. Переважають радянські з містом музичні твори. Є значні проблеми з використанням на роботі української мови чиновниками, держслужбовцями, працівниками обслуговування тощо.

Сьогодні українському суспільству як ніколи потрібні зміни у сфері застосування української мови на державному рівні в повному об'ємі, розробивши паралельно якісний закон про національні меншини, яким державні гарантії будуть забезпечені, бо це обов'язок держави. У парламенті, суспільстві думки з приводу мовних законопроектів дещо різняться. Пропонуються різні бачення, але більшість сходиться на тому, що «говорити про невчасність державної мови — це все одно що говорити про невчасність держави. Абсурд. Ще ніколи мова не була такою важливою для майбутнього України, як сьогодні, бо це зброя» [8, с.22]. Твердження автора підтримує і В.Василенко: «Зв'язок російської агресії із мовним питанням полягає у тому, що Росії вдалося окупувати ті частини нашої території, де відбулася тотальна зачистка всього українського, включно з українською мовою» [1, с.23].

Державна мова є ознакою суверенітету держави нарівні з такими державними символами, як кордони, герб, гімн. Державна мова — мова громадянства, обов'язковим є її застосування відповідно до законодавства в роботі органів державного та місцевого самоврядування. На державному рівні спілкування має здійснюватися зрозумілою для всіх мовою — українською. Дія закону про державну мову не поширюється на сферу приватного спілкування, на релігійне життя. Ухвалення нового закону передбачає не нав'язування української мови, а забезпечення прав уже наявних носіїв мови. Держава має гарантувати права кожної людини, носія української мови, зберегти свою мову та передати її наступним поколінням.

Лише дотримання цих наріжних принципів зможе зберегти та утвердити незалежність України як держави, забезпечити її економічний та культурний розвиток.

Література:

1. Василенко В. Зволікання дестабілізує / Володимир Василенко // Український тиждень. - №8(494)5 — 11.05.2017 — с.23

2. Грабовська І. Актуальність дослідження консолідаційних процесів українства постколоніальної доби / Ірина Грабовська // Українознавчий альманах. - 2016. - Вип. 19. - с.16 - 21
3. Заграва Е. Глобалізація і нація / Е. Заграва — К.: Фенікс, 2002. - 64 с.
4. Закон України «Про засади державної мовної політики» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 23, ст.218).- Документ 5029-17, чинний, поточна редакція, редакція від 08.11.2016, підстава 1421-19.
5. Конституція України: Прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Преса України, 1997. - 90 с.
6. Концепція Нової Української школи. Документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням Колегії МОН 27/10/2016.-40 с. <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczia.html>.
7. Майборода О. Майбутнє національної державності: оптимізм переважає. Якого кольору XXI століття /Олександр Майборода// Філософська думка. - №4, 2015, - с.57-62
8. Малко Р. Сплутані карти/ Роман Малко// Український тиждень. - №8(494)5 — 11.05.2017. - с. 20-22.
9. Масенко Л. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір/ Лариса Масенко. - К.: Києво-Могилянська академія, 2004.- 164 с.
10. Масенко Л. Мова і політика/ Лариса Масенко. - К.: Соняшник, 1999. - 100 с.
11. Никифоров О. Українська мова в аспекті легітимізації влади: радянська доба і постколоніальне становище/ Орест Никифоров// Вісник Прикарпатського університету: Філософські і психологічні науки. Вип. XIII. - Івано-Франківськ, 2010. - с. 62-67.
12. Омельченко Г. Нехай зникне правитель, а цивілізація уціліє / Григорій Омельченко// Україна молода. - п'ятниця — субота, 5-6 травня 2017 р. - №54(5215), - с. 13
13. Саморозквіт. Вступне Слово Олеса Гончара на установчій конференції товариства української мови імені Тараса Шевченка/ Рідна школа. - New York.- травень 1989. - Рік XXV, ч. 2(9) — с.8-11.
14. Томпсон Е. Трубадури імперії. Російська література і колоніалізм/ Е. Томпсон. - К.: Основи, 2006. - 368 с.

References:

1. Vasylenko V. Zvolikannya destabilizuye. Ukrayins'kyj tyzhden'. 2017; 8(494)5; 23 [In Ukrainian].
2. Grabovs'ka I. Aktual'nist' doslidzhennya konsolidacijny'x procesiv ukrayinstva postkolonial'noyi doby. Ukrayinoznachy'j al'manax. 2016; N 19: 16–21[In Ukrainian].
3. Zagrava E. Globalizacija i nacija. K.: Feniks, 2002; 64 p. [In Ukrainian].
4. Zakon Ukrayiny' «Pro zasady derzhavnoyi movnoyi polity'ky'» (Vidomosti Verhovnoyi Rady' (VVR), 2013, N 23, st.218).- Dokument 5029-17, chy'nny'j, potochna redakciya, redakciya vid 08.11.2016, pidstava 1421-19. [In Ukrainian].
5. Konstytuciya Ukrayiny': Pryjnyata na 5 sesiyi Verhovnoyi Rady' Ukrayiny' 28 chervnya 1996 r; K.: Presa Ukrayiny', 1997; 90 p. [In Ukrainian]

6. Koncepciya Novoyi Ukrayins'koyi shkoly'. Dokument projshov gromads'ki obgovorenniya i uxvaleny'j rishennyam Kolegiyi MON 27/10/2016; 40 p. <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html> [In Ukrainian].
7. Majboroda O. Majbutnye nacional'noyi derzhavnosti: opyt' mizm perevazhaye. Yakogo kol'oru XXI stolittya. Filosofs'ka dumka. 2015, N 4, 2015: 57-62. [In Ukrainian]
8. Malko R. Splutani karty'. Ukrayins'ky'j ty'zhden'. 2017, N 8(494)5: 20-22. [In Ukrainian]
9. Masenko L. Mova i suspil'stvo. Postkolonial'ny'j vy'mir. K.: Ky'yevo-Mogy'lyans'ka akademiya, 2004: 164 p. [In Ukrainian]
10. Masenko L. Mova i polity'ka. K.: Sonyashny'k, 1999: 100 p. [In Ukrainian]
11. Ny'ky'foruk O. Ukrayins'ka mova v aspekti legity'mizaciyi vlady': radyans'ka doba i postkolonial'ne stanovy'shhe. Visny'k Pry'karpats'kogo universy'tetu: Filosofs'ki i psy'xologichni nauky'. Ivano-Frankivs'k, 2010, Vol. XIII: 62-67. [In Ukrainian]
12. Omel'chenko G. Nexaj zny'kne pravy'tel', a cy'vilizaciya uciliye. Ukrayina moloda. 5-6 travnya 2017; N 54(5215): 13 [In Ukrainian].
13. Samorozkvit. Vstupne Slovo Olesya Gonchara na ustanovchij konferenciyi tovary'stva ukrayins'koyi movy' imeni Tarasa Shevchenka. Ridna shkola. New York.; 1989, Vol. XXV, N 2(9) : 8-11. [In Ukrainian]
14. Tompson E. Trubadury' imperiyi. Rosijs'ka literatura i kolonializm. K.: Osnovy', 2006: 368 p. [In Ukrainian]